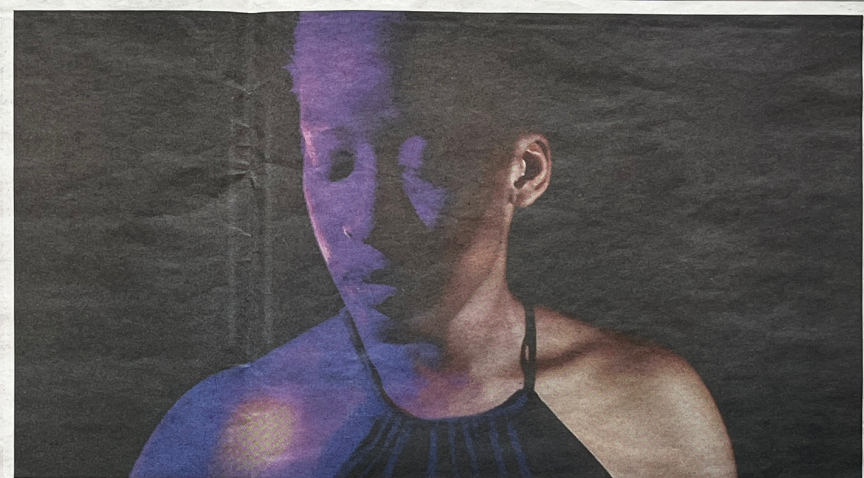

buitenland

Zie voor dagelijkse nieuwsupdates
trouw.nl/buitenland

De soberheid geeft het iets van een nachtmerrie. Zo probeer je bijna af te dwingen dat mensen het ondergaan.

choreografe Monique Duurvoort

Suriname reportage | Een passage uit het scheepsjournaal van een slavenschip is de basis voor de dansfilm *Armaozen*. Het kunstproject reist rond, en doet ook Suriname aan.

Iwan Brave
Paramaribo

Tijdens zijn eerste trans-Atlantische slavenreis in 1732 voer het slavenschip Hof van Zeeland van Middelburg naar Angola om daar tot slaaf te maken in te laden voor Curaçao. De gevangenen werden als 'armazoens', handelswaar, en werden daarom niet bij naam in de logboeken opgenomen, maar zakelijk aangeduid als bijvoorbeeld 'Nr. 1 - een man', zoals de eerste tot slaaf gemaakte die het schip betrad.

Over die eerste reis van het schip is nu een dansfilm gemaakt - eigenlijk meer dan een dansfilm. *Armaozen* is een reizend kunstproject dat langs de historische route van het schip beweegt en eerder te zien was in Nederland, Angola en Curaçao. Suriname vormt de derde halte, waarna het project verder reist naar New York en uiteindelijk terugkeert naar Nederland.

Hof van Zeeland was het eerste slavenschip van de Middelburgsche Commerce Compagnie (MCC), de Zeeuwse tegenhanger van de West-Indische Compagnie (WIC). In een passage uit het scheepsjournaal van kapitein Jan de Moor staat dat vijf gevangenen overboord sprongen terwijl het schip voor anker lag voor de Angolese kust. Een van hen kwam daarbij om het leven. De overige vier werden door De Moor 'gered'. Bijna drie eeuwen later stuitten choreografe Monique Duurvoort en producent Afra Jonker op deze passage.

"Ik wist meteen: dit móet de basis van een film worden", zegt Duurvoort. "Het was zo typerend voor hoe geschiedenis wordt geschreven: wie bepaalt wat en hoe iemand daarin terecht komt? We kennen alleen

Ode aan vijf vrouwen die van een schip vol slaafgemaakten sprongen

Kunstenaar Erwin Tolin Alexander (derde van rechts) geeft een toelichting bij de zeecontainer waarin *Armaozen* wordt vertoond. FOTO MONIQUE DUURVOORT

de versie van de kapitein. Over de motivatie van de vrouwen weten we niets."

Het gesprek met Duurvoort vindt plaats naast Fort Zeelandia in Paramaribo, niet ver van de plek waar tot slaaf gemaakten oit aan land kwamen. Op het gras bij de Surinamerivier staat een hemelblauwe zeecontainer waarin de film wordt vertoond.

Slavenreis

Producent Afra Jonker werd als filmmaker in 2013 benaderd om voor de jaarlijkse dodenherdenking en Bevrijdingsdag, op 4 en 5 mei, 'iets met film' te doen voor een kunstroute. Dat jaar stond echter ook in het teken van 150 jaar afschaffing van de Nederlandse trans-Atlantische slavernij. Jonker besloot dat het een dansfilm moest worden over deze 'gedeelde geschiedenis', met als onderwerp 'vrijheid' en de 'zee als arena'. Omdat Jonker zelf geen dansachtergrond heeft en vond dat het als witte vrouw niet haar plaats was om dit verhaal alleen te verbeelden, zocht zij samenwerking met Duurvoort.

"Het moest geen groot, dramatisch dansstuk worden met veel dansers en boeien om het nog zwaarder aan te zetten. Je kunt al snel de plank misslaan."

Duurvoort koos voor een sobere, 'verstilte en beklemmende' vorm, als 'ode aan deze vijf vrouwen en mijnsopende tot slaaf gemaakten, vertegenwoordigd door die ene vrouw die de dood vond'. De ode duurt 20 minuten en vindt plaats in een van binnen geheel zwart geverfde zeecontainer, zonder zitplaatsen. Maximaal vijftien mensen tegelijk; de deuren sluiten symbolisch achter hen. "Die soberheid geeft het iets

van een nachtmerrie. Zo probeer je bijna af te dwingen dat mensen het ondergaan."

Veel tot slaaf gemaakten overleefden de overtocht niet. Geketend lagen zij in rijen in het donkere onderruim. Op 8 maart 1733 sprongen de vijf tot slaaf gemaakte vrouwen overboord. De tour van kunstproject *Armaozen* begon op 8 maart 2024, tijdens Internationale Vrouwendag in Middelburg. Daarna volgden Rotterdam, Den Helder, Amsterdam, Angola en Curaçao. Ook Suriname en New York (in oktober) staan op het programma. In juli volgt nog een vertoning op het Museumplein tijdens Keitokti. Daarna wordt *Armaozen* buiten de container in filmhuizen en op festivals vertoond.

De tourroute van het kunstproject verwijst naar de 'middenpassage' van de trans-Atlantische driehoekshandel tussen Europa, Afrika en de Amerika's - het middelste deel van de tocht, over de oceaan. Daarnaast reist ook een ander werk mee, ontworpen door Duurvoort. Het is een 'herinterpretatie' van de Nederlandse vlag met het monogram van de MCC, geïnspireerd op een originele VOC-vlag die zij op een van de nationale locaties tegenkwam. Op haar vlag staan historische gegevens over de eerste slavenreis van de MCC. Ook worden daarop namen van bezoekers uit verschillende landen verzameld, om zo 'onze gedeelde geschiedenis fysiek en symbolisch met elkaar te verbinden'.

Voor Duurvoort heeft het bezoek aan Suriname een bijzondere lading. Ze is voor het eerst in het geboorteland van haar overleden vader. Ook haar half-Friese moeder, die in 1928 in Den Haag als bruine baby door witte ouders werd geadopteerd, blijkt Surinaamse roots te hebben,

iets wat de familie pas drie jaar geleden na uitgebreid DNA-onderzoek ontdekte.

"Ik vind het heel apart om hier te zijn en te lopen waar ook mijn vader en oma hebben gelopen." Ze zag eindelijk het voormalige gouvernementshuis, nu het presidentieel paleis, dat op haar oma als jonge vrouw indruk maakte. Ook bezocht ze de straat waar haar oma woonde. "Het huis bestaat niet meer, maar dat maakt het niet minder bijzonder."

Duurvoort begon op haar zeventien met ballet en studeerde aan de

"Het was zo typerend voor hoe geschiedenis wordt geschreven"

Scapino Dansacademie. Ze werkt als co-artistic leader en choreograaf bij ISH Dance Collective en danste dertien jaar bij Het Nationale Ballet. Daarna richtte ze zich op zelfstandig en multidisciplinair werk, met video, installaties en nu deze dansfilm. *Armaozen* is niet haar eerste zoektocht naar haar 'zwarte lijn'. "Dat zit in al mijn werk. Ik vind het interessant om de verbondenheid tussen die zwarte en witte lijn in mijzelf te onderzoeken, maar ook de frictie daartussen." Klassiek ballet, dat zich, zo zegt ze, voornamelijk baseert op een eurocentrische esthetiek, is daarbij een vertrekpunt. Ook 'reflecteert' Duurvoort op haar balletverleden en stelt zij bepaalde onderdelen daarvan ter discussie.

"Ik heb ervaren dat deze specifieke perceptie van schoonheid in de

wereld van het klassieke ballet met regelmaat gepaard gaat met verhoudingsloze superioriteitsdenken. En aangezien in dans het lichaam het instrument is, is het niet makkelijk daar als niet-witte persoon je weg in te vinden."

Lichter schminken

Ook in het subsidiesysteem ziet Duurvoort het hiërarchische 'goed, beter, best en excellent'-denken duidelijk terug. Haar witte lijn ziet zij 'volop vertegenwoordigd' in de gevestigde institutionele kunstorganisaties. "Vanwege onze gedeelde geschiedenis zou ik graag ook mijn zwarte lijn op dezelfde manier vertegenwoordigd en gewaardeerd willen zien."

Duurvoort is altijd uitgesproken geweest en dat maakte het niet makkelijk bij Het Nationale Ballet. "Ik heb er niet geleden, anders had ik het niet dertien jaar volgehouden, maar ik heb wel de nodige fricties meegemaakt."

Bekend is het verhaal dat ze weigerde zich lichter te schminken om zo beter te passen binnen het gewenste 'homogene esthetische' plaatje van het klassieke ballet. Het leidde meerdere malen tot discussies met de artistieke leiding, totdat ze officieel een klacht indiende en zei: "Prima, maar dan moeten jullie, gevestigd in hartje multicultural Amsterdam, hierover ook naar buiten toe open en transparant zijn". Daarna werd er niet langer op aangedrongen. "Bij mij", benadrukt zij extra. Volgens Duurvoort groeit het besef dat meer diversiteit in de kunst noodzakelijk is. "Maar je loopt er nog altijd tegenaan dat je vooral heel dankbaar móet zijn dat je deze kans hebt gekregen. En daar heb ik sowieso niet veel mee."

Desta Deekman als De Vrouw in dansfilm *Armaozen*. FOTO'S BOA PRODUCTS